

**ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
АНТИПСИХОТИЧНИМИ ПРЕПАРАТАМИ ХВОРИХ НА ПСИХІЧНІ
РОЗЛАДИ**

Волкова А.В., Сурікова І.О., Корж Ю.В.

Національний фармацевтичний університет

socpharm@nuph.edu.ua

У статті представлено результати дослідження сучасних аспектів використання антипсихотичних препаратів в Україні. Проведено аналіз уніфікованих клінічних настанов психічних захворювань, що потребують лікування антипсихотичними препаратами в Україні. Аналіз споживання та закупівель антипсихотичних препаратів проводився на прикладі КП “Обласний заклад з надання психіатричної допомоги ПОР” за допомогою ABC/VEN аналізу. На основі отриманих даних розраховано потребу методом споживання.

Ключові слова: антипсихотичні препарати, психічні розлади, споживання, ABC/VEN аналіз, потреба

Вступ. За підрахунками Всесвітньої організації охорони здоров’я (ВООЗ) у світі одна особа з кожних чотирьох стикається з психічним розладом впродовж життя. Поширеність проблем з психічним здоров’ям часто є навіть вищою в країнах з такими соціо-економічними проблемами, як бідність, насильство і конфлікт. Високі показники захворюваності обумовлюють значні соціальні та економічні витрати у суспільства, наприклад, шизофренія є п’ятою серед захворювань, що призводить до втрати працездатності.

Початок застосування антипсихотичних лікарських засобів (ЛЗ) розпочався з 1950 року, коли у Франції вперше був синтезований хлорпромазин. З того часу фактично почалася ера фармакотерапії найбільш тяжких психічних захворювань, в тому числі різних форм шизофренії. На сьогодні антипсихотичні

препарати являють собою одну з основних груп сучасних психофармакологічних препаратів. Водночас багаторічний досвід використання традиційних нейролептиків (похідних фенотіазина, тіоксанта, бутирофенона) зазначив і негативні тенденції, зокрема збільшення показників резистентності до терапії антипсихотиками (по різних даним 30-40%).

Мета. Проаналізувати сучасний стан забезпечення антипсихотичними препаратами хворих на психічні розлади.

Матеріали та методи. У ході дослідження нами використано системний, аналітико-порівняльний, графічний та логічний методи, метод описового та абстрактного моделювання й узагальнення, АВС/VEN-аналіз. За допомогою вищезазначених методів проаналізовано дані літературних джерел, нормативно-правові акти, дані споживання та закупівель антипсихотичних препаратів у закладі охорони здоров'я (ЗОЗ).

Результати дослідження. Психічний розлад – термін, що останнім часом замінив традиційний термін «психічна хвороба», поширений до 1960-1980-х років. Термін «розлад» використовується у «Міжнародній класифікації хвороб» 10-го перегляду (МКХ-10), оскільки терміни «хвороба» та «захворювання» при використанні викликають великі складнощі.

Поняття «психічний розлад» містить широкий діапазон порушень – тривожні розлади, obsесивно-компульсивний розлад, залежності, розлади особистості, біполярний розлад, шизофренія, деменції та інші.

«Психічний розлад» не є точно визначеним терміном, але в МКХ-10 під ним детально описана визначена група клінічних симптомів або поведінкових ознак, які у більшості випадків завдають страждання і перешкоджають особистісному функціонуванню. Також зазначено, що ізольовані соціальні відхилення або конфлікти без особистісної дисфункції не повинні включатися до групи психічних розладів.

Для тлумачення терміну «психічний розлад» використовується визначення способом негації – його визначають як відсутність психічного здоров'я; або ж як

комплекс характеристик і моделей поведінки, які не є частиною нормального розвитку особистості чи культури. ВООЗ визначає психічне здоров'я як стан добробуту, за якого кожна людина може втілити свій власний потенціал, справлятися зі звичайними життєвими стресами, продуктивно та плідно працювати, а також здійснювати внесок у життя своєї спільноти.

На сьогодні в Україні надання медичної та фармацевтичної допомоги хворим на психічні розлади регламентується галузевими стандартами та клінічними настановами, міжнародними клінічними протоколами Duodecim, наказом МОЗ України від 05.02.2007 № 59, яким затверджено клінічні протоколи надання медичної допомоги за спеціальністю «Психіатрія» (рис. 1).

Галузеві стандарти та клінічні настанови

- Аутизм, деменція, депресії, епілепсії, посттравматичний стресовий розлад, психічні та поведінкові розлади (синдром залежності) внаслідок вживання опіоїдів, синдром Дауна

наказ МОЗ України від 05.02.2007 № 59 «Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю "Психіатрія"»

- первинний психотичний епізод, шизофренія, панічний розлад, генералізований тривожний розлад, obsесивно-компульсивний розлад, посттравматичні стресові розлади, дисоціативна амнезія, соматизований розлад, неврастенія

Міжнародні клінічні протоколи Duodecim Medical Publications Ltd

- Делірій, психози, стареча депресія, післяпологовий психоз та інші післяпологові психічні розлади, розлади аутистичного спектру, панічний розлад, obsесивно-компульсивний розлад, гострий психоз, шизофренія та інші

Рис. 1 Аналіз галузевих медичних стандартів надання медичної та фармацевтичної допомоги хворим на психічні розлади

Так, за результатами вивчення галузевих медичних стандартів встановлено, що на сьогодні в Україні затверджено на державному рівні клінічні настанови щодо лікування аутизму, деменції, депресії, епілепсії, посттравматичного стресового розладу, психічних та поведінкових розладів (синдром залежності) внаслідок вживання опіоїдів. Водночас дозволено використовувати міжнародні клінічні протоколи, які доступні для українських лікарів.

Також, за результатами вивчення нормативно-правової бази нами встановлено, що у фармакотерапії психотичних розладів використовуються антипсихотичні препарати (нейролептики).

Тому на наступному етапі нами проведено дослідження споживання антипсихотичних препаратів. Дослідження проводилося на базі даних щодо споживання та закупівель антипсихотичних ЛЗ КП "Обласний заклад з надання психіатричної допомоги ПОР" (м. Полтава) за допомогою ABC/VEN-аналізу.

За результатами дослідження встановлено, що протягом 2021 року пацієнтами, що проходили лікування на базі ЗОЗ, було використано 19001 упаковку препаратів 23 торговельних найменувань на загальну суму 973 593,06 грн. Визначено, що найбільший обсяг споживання у вартісних та натуральних показниках спостерігається у препараті Аміназин таблетки 25 мг № 20 (рис. 2).

Згідно постанови КМУ від 25 березня 2009 року № 333: З 1 вересня 2017 р. ЛЗ, що в установленому законом порядку зареєстровані в Україні та включені до Національного переліку основних ЛЗ, затвердженого цією постановою, підлягають закупівлі закладами і установами охорони здоров'я, що повністю або частково фінансуються з державного та місцевих бюджетів.

На першому етапі нами було здійснено розподіл ЛЗ у розрізі споживання у грошовій формі за допомогою ABC-аналізу. Так, група А складалася із 6 ЛЗ, В – 6 ЛЗ, С – 11 ЛЗ.

За результатами VEN-аналізу встановлено, що 14 препаратів є життєвонеобхідними (vital, включені до Національного переліку основних ЛЗ та клінічних настанов), 3 – необхідними (essential, включені до Національного

переліку основних ЛЗ та клінічних настанов) та б – другорядними (non-essential, не включені до Нацпереліку та відповідних клінічних настанов).

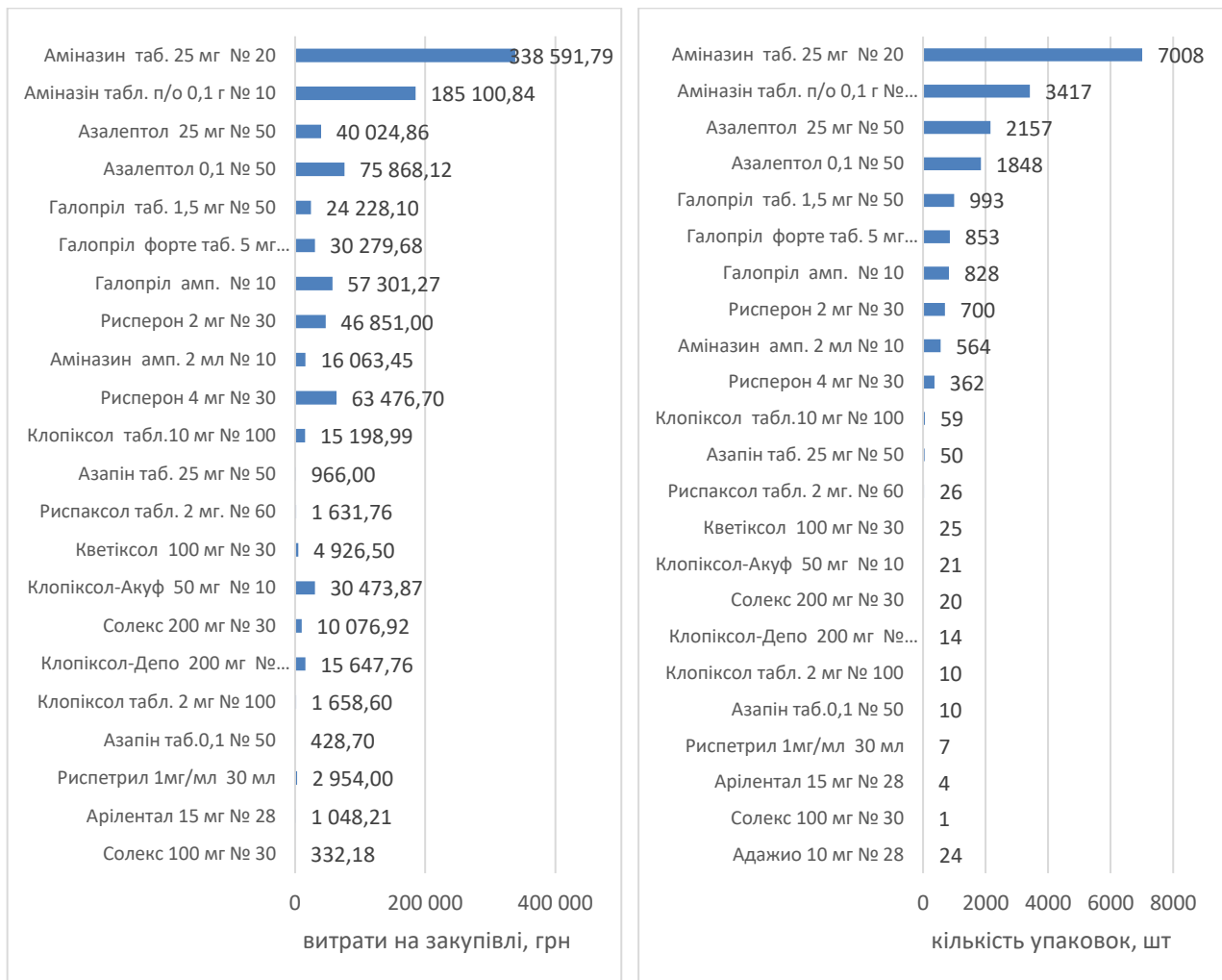

Рис. 2 Аналіз споживання антипсихотичних ЛЗ у 2021 р.

У подальшому на основі проведених аналізів побудовано загальну матрицю ABC/VEN-аналізу (табл. 1). Так, група A/V становила 78,8% загального споживання антипсихотичних препаратів пацієнтами ЗОЗ та включає 6 ЛЗ, а саме, Азалептол 0,1 № 50, Аміназин 25 мг № 20, Аміназин 0,1 г № 10, Галопріл амп. № 10, Рисперон 2 мг № 30 та Рисперон 4 мг № 30.

Тому в цілому за результатами проведеного інтегрованого ABC/VEN-аналізу споживання ЛЗ пацієнтами з психічними розладами можна стверджувати про раціональний розподіл ЗОЗ коштів, оскільки 79% коштів були направлені на закупівлю життєвонеобхідних препаратів, група A/V. Водночас слід зазначити, що 7% споживання припадало на групу N.

Таблиця 1

Матриця ABC/VEN-аналізу споживання антипсихотичних ЛЗ
 на базі ЗОЗ у 2021 р.

	A	B	C
V	6ЛЗ 767189,72 грн 78,8%	4 ЛЗ 110596,09 грн 11,36	4 ЛЗ 5980,46 0,61
E	–	–	3 ЛЗ 16348,47 1,69%
N	–	2 ЛЗ 46121,63 4,74%	4 ЛЗ 27266,69 2,80%

На наступному етапі нами було проведено ABC/VEN-аналіз публічних закупівель антипсихотичних препаратів за 2021 р. (табл. 2), за результатами якого спостерігається відсутність препаратів груп E та N, що свідчить про перегляд підходів до закупівлі та раціональний перерозподіл коштів.

Таблиця 2

Матриця ABC/VEN-аналізу публічних закупівель антипсихотичних ЛЗ
 на базі ЗОЗ у 2021 р.

	A	B	C
V	3 ЛЗ 454028,49 грн 77,31%	4 ЛЗ 103136,44 грн 17,56%	5 ЛЗ 30092,99 грн 5,12%
E	–	–	–
N	–	–	–

Під час останнього етапу досліджень, на основі проведених аналізів нами було визначено потребу в закупівлі антипсихотичних ЛЗ для ЗОЗ з надання психіатричної допомоги. Для розрахунків нами було використано метод споживання. Під час розрахунків нами враховано прогнозоване збільшення споживання на 5%, можливі втрати (3%) та наявні залишки ЛЗ у ЗОЗ. Результати розрахунку потреби в антипсихотичних препаратах представлена у таблиці 3.

Таблиця 3

Визначення потреби у антипсихотичних препаратах для ЗОЗ на 2022 р.

АТС-код	МНН	доза	Заг. споживання, доз	Середньо-місячне споживання, доз	Середньоміс. споживання з прогнозованим збільшенням (5%), доз	Залишки в ЗОЗ, доз	Потреба в ЛЗ, доз	Потреба у ЛЗ з урахуванням можливих втрат, доз	Найнижча вартість одиниці ЛФ, грн	Необхідні кошти для закупівлі ЛЗ, грн
N05AA01	Хлорпромазин	25 мг	140160	11680,00	12264	48300	98868	101834	3,12	317874,96
N05AA01	Хлорпромазин	100 мг	64170	5347,50	5614,875	9490	57888,5	59625,16	7,10	423577,10
N05AA01	Хлорпромазин	25 мг/мл	11280	940,00	987	3170	8674	8934,22	2,05	18292,82
N05AX08	Рисперидон	4 мг	10860	905,00	950,25	3180	8223	8469,69	10,97	92926,62
N05AX09	Рисперидон	2 мг	21156	1763,00	1851,15	360	21853,8	22509,41	4,12	92768,80
N05AH02	Клозапін	100 мг	92900	7741,67	8128,75	51100	46445	47838,35	1,09	52354,29
N05AH02	Клозапін	25 мг	110350	9195,83	9655,625	48150	67717,5	69749,03	0,49	34330,47
N05AD01	Галоперидол	5 мг/мл	8280	690,00	724,5	3380	5314	5473,42	9,41	51504,88
N05AD01	Галоперидол	5 мг	853	71,08	74,6375	19250	-18354,4			
N05AD01	Галоперидол	1,5 мг	49650	4137,50	4344,375	9700	42432,5	43705,48	0,76	33058,82

Так, загальна необхідна сума коштів для закупівлі ЗОЗ антипсихотичних препаратів на 2022 рік становить. 1 116 688,75 грн.

Висновки. Таким чином нами проведено дослідження сучасного стану забезпечення антипсихотичними препаратами хворих на психічні розлади на прикладі ЗОЗ. Узагальнено, основні підходи до лікування психічних розладів. Встановлено, що у фармакотерапії психотичних розладів використовуються антипсихотичні препарати (нейролептики).

За результатами проведеного інтегрованого ABC/VEN-аналізу споживання ЛЗ пацієнтами з психічними розладами можна стверджувати про раціональний розподіл ЗОЗ коштів на закупівлю ЛЗ у 2021 році, оскільки усі кошти були направлені на закупівлю життєвонеобхідних препаратів. Результати ABC/VEN-аналізу стали основою для прогнозування споживання ЛЗ у наступному році, що дозволить раціонального розподілити бюджетні кошти на закупівлю необхідних ліків.

Список використаних джерел

1. Аналіз нормативно-правового забезпечення функціонування системи державних закупівель лікарських засобів / І. В. Кубарева, Ю. В. Корж, І. В. Жирова, С. Г. Калайчева // Механізми розвитку патологічних процесів і хвороб та їхня фармакологічна корекція : тези доп. І наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю, м. Харків, 18 жовт. 2018 р. – Х. : Вид-во НФаУ, 2018. - С. 135-136.

2. Національний класифікатор НК 025:2021 «Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я». Видання офіційне. – Київ: Міністерство охорони здоров'я України. – 2021 – Режим доступу: <https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8.pdf>

3. Перелік міжнародних клінічних протоколів
<https://guidelines.moz.gov.ua/documents>

4. Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при епілепсіях [Електронний ресурс] : наказ МОЗ від 17.04.2014 р. № 276. — Режим доступу: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0276282-14/stru>.
5. Про затвердження Порядку визначення обсягів потреби в закупівлі ЛЗ закладами і установами охорони здоров'я, що повністю або частково фінансуються з державного та місцевих бюджетів [Електронний ресурс] : наказ МОЗ від 11.07.2017 р. № 782 — Режим доступу: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0851-17#Text>
6. Психічне здоров'я на перехідному етапі: результати оцінювання та рекомендації для інтеграції охорони психічного здоров'я в систему первинної медичної допомоги та громадські платформи в Україні. Міжнародний медичний корпус за підтримки групи світового банку. — Режим доступу: http://ipz.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/MH-report-for_INTERNET_All_ua.pdf
7. Сахарова Т. С. Антипсихотичні препарати / Т. С. Сахарова // Фармацевтична енциклопедія. — Режим доступу <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2827/antipsixotichni-preparati>
8. Центр медичної статистики МОЗ України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL : <http://medstat.gov.ua/ukr/statdan.html>.
9. Depression and other common mental / Geneva: World Health Organization. - Geneva. - 2017.
10. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM–5). American Psychiatric Association — Режим доступу: <https://www.psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm>
11. World Health Organization. (2001). World health report. Mental disorders affect one in four people. — URL: http://www.who.int/whr/2001/media_centre/press_release/en/

12. World Health Organization, Country statistics and global health estimates by WHO and UN partners (2015). Ukraine: WHO statistical profile. – URL: <http://www.who.int/gho/countries/ukr.pdf?ua=1>

Abstract

The article presents the results of a study of modern aspects of the use of antipsychotic drugs in Ukraine. An analysis of unified clinical guidelines for mental illnesses requiring treatment with antipsychotic drugs in Ukraine was conducted. The analysis of the consumption and purchases of antipsychotic drugs was carried out on the example of the KP "Regional institution for the provision of psychiatric care of the POR" using ABC/VEN analysis. Based on the received data, the need was calculated using the consumption method.

Keywords: antipsychotic drugs, mental disorders, consumption, ABC/VEN analysis, need